

Galerie významných cukrovarníků

Viktor Stoupal – sto dvacet let od narození

VIKTOR STOUPAL – HUNDRED AND TWENTY YEARS OF BIRTH

Daniel Froněk

Po delší přestávce je ve volném pokračování cyklu „Galerie významných cukrovarníků“ představen jeden z nejlivnějších a nejdůležitějších vůdců meziválečného cukrovarnického průmyslu Československa a významný politický činitel Viktor Stoupal. Patří mezi cukrovarnické kapitány, kteří výrazně pomohli ve své době šířit vynikající jméno a dále zvyšovat technickou, organizační a sociální úroveň cukrovarnického průmyslu. Během krátké doby docílil zejména pozoruhodné koncentrace a úrovně cukrovarnických kapacit, od Hané až po hranice s Rakouskem. Logicky a přirozeně se k tomu naskytl bouřlivá doba po vzniku Československa, plná emancipačních snah rolníků, odchodu bývalé prorakouské šlechty, doba nutnosti poválečné hospodářství znovu rozehýbat, oživit, udržet a zlepšit konkurenceschopnost s Evropou i s ostatním světem – také však doba ekonomicky velice komplikovaná.

Stoupalova hvězda vystoupala do nejvyšších možných pater politiky a hospodářství. Jako řada jí podobných, zrozených na konci devatenáctého století, však měl i Stoupal předurčen tragický konec kariéry a života, způsobený válečnou vřavou rozpoutanou hitlerovským Německem.

Letos by Viktorovi Stoupalovi bylo sto dvacet let. Nedožil se ani poloviny. I přesto však pro úroveň českého cukrovarnictví udělal dodnes nedoceněný a neuvěřitelný kus práce. Zpracovat život a dílo Viktora Stoupala znamená sepsat knihu, dnešní připomínka je tak jen stručným nástínem jeho rozsáhlé životní činnosti nejenom v řepařském a cukrovarnickém oboru.

Viktor Stoupal a jeho doba: možná to zní nadneseně, ale zejména v moravském řepářství a cukrovarnictví to vystihuje přínos a vliv tohoto agrárního politika a národohospodáře. Pocházel ze zemědělského prostředí, z úrodné oblasti zvané Malá Haná. Narodil se 17. července 1888 v Městečku Trnávka v rodině Františka Stoupala, zemědělského dělníka, ovčáka, šafáře a zedníka. Stoupal tak od mládí poznal každodenní způsob obživy a chudobu ve svém okolí. Vnímavost a bystrost jej po základní škole přivedly na prostějovské gymnázium, kde maturoval roku 1908, a dále ke studiu práv na pražské Karlově univerzitě v letech 1908 až 1913 (nedokončenému).

Již od mládí se Viktor Stoupal politicky angažoval a profiloval, a to zejména směrem k zemědělství a agrárnímu směru vůbec, nicméně se již před první světovou válkou také zajímal o menšiny žijící na Moravě. Zemědělské prostředí, z něhož pocházel, jej přivedlo do řad agrární strany. Byl také členem Dorostu, byl činný v agrárním tisku (ředitel Nové Mladé Hané a Mladé Moravy), po roce 1918 byl členem předsednictva agrární strany, později významným představitelem konzervativního křídla. Výrazně, směrem ke konzervativizmu jej ovlivnil stranicový kolega František Staněk, se kterým po vojenské anabázi strávil v pozici tajemníka od roku 1917 zbytek války ve Vídni.

Stoupalova politická orientace ovlivnila i jeho působení ve státních orgánech. Krátce zasedal v pražském parlamentu, po vzniku republiky byl do podzimu roku 1919 poslancem Revolučního národního shromáždění. Je však třeba jej také uvést jako dlouholetého předsedícího Zemského výboru a velkou Stoupalovu aktivitu lze sledovat i v moravské Zemědělské radě, které nakonec předsedal. Je znám také jako iniciátor melioračního a regulačního plánu pro celou Moravu. Tolik ve stručnosti jeho aktivity v oblasti politiky a správy státu.

Stoupalova stěžejní činnost týkající se řepářství a cukrovarnictví spočívala po vzniku ČSR v porolnicení živnostenských cukrovarů a jejich hospodářství v převážné části jižní Moravy,

vlastněných dříve rakouskými či německými majiteli. Tato akce Syndikátu řepářů v Brně, který spoluzaložil, organizovaná Československou jednotou řepářů na pozadí se silným kapitálovým jištěním Agrární banky, začala v roce 1922 odkoupením akcií hodonínských cukrovarů od rodiny Redlichů státem a Agrární bankou. Výsledkem byl zisk asi 40% podílu na vedení firmy. Hodonínské cukrovary se tak staly základem rychle se rozvíjející firmy Akciová společnost pro průmysl cukrovarnický, později všeobecně zvané Stoupalův koncern nebo Hodonínská cukrovarská skupina. Do správní rady byl Viktor Stoupal kooptován v březnu 1923, o deset let později se stal jejím prezidentem. Společnost posléze rychle nabývala na významu odkupem či nájmy celkem 19 cukrovarů a hospodářství. Nezbytnou redukcí závodů pak vznikl největší racionálně pracující cukrovarnický podnik na Moravě soustřeďující značný kapitál, majetek, a tím i vliv. Pro představu je možno uvést, že firma v roce 1938 s 10 cukrovary, asi 23 ekonomii, 1 mlýnem a čokoládovnou zaměstnávala asi tři tisíce lidí, v kampani pak dalších osm tisíc, zpracovávala ročně zhruba 500–600 tis. t řepy, vyráběla přibližně 65 tis. t cukru, 170 tis. t melasy a asi 1 200 t čokolády a cukrovinek.

Okupací firma přišla, nuceným prodejem do Říše, o cukrovary Břeclav I., Hrušovany nad Jevišovkou, Pohořelice a Moravský Krumlov. Od židovských vlastníků však na druhé straně koupila cukrovary ve Slavkově a Kojetíně, čímž zabránila přechodu těchto továren přímo do německých rukou, a zároveň tak udržela zhruba stejný rozsah své výroby.

Po válce, i když se jednalo o firmu plně vyhovující znárodnění podle Benešova dekretu v roce 1945, byla firma jako rolnická (velké akciové podíly měli pěstitelé řepy) určena ke združenosti. K tomu nedošlo v důsledku února 1948. Jednotlivé cukrovary byly znárodněny ve smyslu samostatných národních podniků. Dnes je jediným pokračovatelem bývalého koncernu cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou, nástupce starého závodu.

Stoupalův koncern tvořily i necukrovarnické aktivity. Nejznámější z nich, dodnes pracující výrobná cukrovinek Maryša v Rohatci, původně také cukrovar, byla ve svém oboru výstavní skříň koncernu i daleko za hranicemi. Kromě známé značky závodu (Küfferle) patřila mezi loga firmy i značka Vista v upravené podobě nesoucí Stoupalovo jméno. Jméno dnes používaného softwarového programu jedné světové firmy tak není ničím novým. Další velkou aktivitou koncernu byla již zmiňovaná rozsáhlá hospodářství (ekonomie) prakticky u každého cukrovaru, a to buď v nájmu či ve vlastnictví.

Kromě aktivit v uvedených nejdůležitějších organizacích zastával Viktor Stoupal postupně od dvacátých let i celou řadu dalších podnikatelských funkcí, které povětšinou vyplývaly ze sjednocovacího procesu cukrovarnictví na Moravě. Byl předsedou správních rad firem Rolnické akciové podniky v Břeclavi, Rolnický akciový cukrovar v Tovačově, Středomoravská akciová společnost cukrovarnická a zemědělská a Hejčínský cukrovar dříve bratří Mayů v Hejčíně. Dále jako člen zasedal ve správních radách Agrární banky, cukrovaru v Trebišově a společnosti cukrovarů v Moravském Krumlově a Oslavanech. Ze zájmových organizací je třeba uvést (zhruba chronologicky) od založení v roce 1925 velmi významná členství a dlouholeté předsednictví Brněnské agencie, funkce rozhodčího soudce Společenstva československých cukrovarů, členství ve správní radě Asekuračního spolku, členství v ústředním cukrovarnickém spolku, ve Společném výboru československých surováren a rafinerií a v Komitétu československých rafinerií cukru. Nelze se také nezmínit o místopředsednické funkci v Moravsko-slezském spolku cukrovarnickém. Kromě toho byl členem rady správních rad i jiných potravinářských podniků a organizací, a také čestným občanem bezpočtu měst a obcí.

Za okupace se z aktivního života stáhl. Válečné poměry se neustále zhoršovaly, psychická a duševní zátěž z denně narůstajících problémů a obtíží, obrovské vypětí z vedení a zachování koncernu a řady organizací se staly neúnosnými. Situace vyvrcholila po atentátu na Heydricha, Stoupal byl zatčen, odsouzen a v rámci stanného práva měl být popraven. Naštěstí, zřejmě na přímlovu prezidenta Háchy, byl zproštěn trestu, nicméně uvedené události mu přivodily zdravotní problémy, které ukončila smrt v Brně 12. listopadu 1944. Svým způsobem to bylo vysvo-

Obr. 1. Viktor Stoupal (foto ze 30. let)

bození, protože se po válce posmrtně dočkal zavržení jako kolaborant a buržoazní vykořisťovatel.

Viktor Stoupal měl být zapomenut, což se naštěstí nestalo. Začíná se o něm mluvit a psát. Viditelnou připomínkou bylo odhalení pamětní desky v jeho rodišti letos 14. června za účasti hejtmána Pardubického kraje. Nechť je tedy i tento článek malým příspěvkem k připomenutí jeho jména a skutků na řepařsko-cukrovarnickém poli v zájmu prosperity naší republiky.